

De afdeling personeelszaken van de textielfabriek Spanjaard medio vorige eeuw

In gesprek met voormalig kantoormedewerkster Alie Prigge-Zomer

Leo Leurink

Op een steenworp afstand van het voormalige kantoorpand van Textielfabriek Spanjaard, althans wat er nu nog van over is, ben ik op een regenachtige ochtend in mei op bezoek bij Alie Prigge-Zomer. Gelukkig pruttelt de koffie in het keukentje van haar knusse appartement ons tegemoet. Alie was medio vorige eeuw bij Spanjaard medewerkster Personeelszaken. Deze nog kwieke 83-jarige dame kan nog levendig vertellen over haar periode bij Spanjaard in de jaren vanaf 1956 tot 1964. Het was in de tijd dat het met de textielproductie nog crescendo ging. Weliswaar waren de Spanjaards, de oorspronkelijke oprichters, sedert de oorlog 1940-'45 toen niet meer in de directie vertegenwoordigd. De (*Cinderella*) lakens, om het in Spanjaardtermen uit te drukken, werden in de na-oorlogse tijd uitgedeeld door de directeuren Bosma en Gielen. Chef Personeelszaken was de in Borne bekende Jan Hagreis. Puttend uit het gesprek met Alie wil ik trachten de lezers een beeld te schetsen hoe indertijd bij Spanjaard, min of meer, de personele zaken werden behartigd.

Alie Zomer, een geboren Borne.

Ze zag het levenslicht in 1938, kort na de geboorte van onze kroonprinses Beatrix (31 januari). Met nog een 3-tal andere baby's in Borne werd dat feit door het Oranjecomité beloond met een krentenwegge en een babyuizet. Haar vader kwam al eerder vanuit Ommen naar Borne. Hij kon aan het werk bij Nieuwenhuis, de IJzergieterij, gelegen links van het Witte Huis, bewoond door de Spanjaards. Haar moeder kwam van Blokzijl. Na de lagere school bezocht Alie in Borne de MULO aan de Aanslagsweg. Na het behalen van het MULO-diploma werkte ze ruim een jaar op het kantoor van Dickers in Hengelo. In de avonduren nam ze bij mej. Wegter les in typen en steno. Na een sollicitatie werd ze aangenomen bij Spanjaard op de afdeling personeelszaken. De eerste dag kreeg ze van chef Hagreis meteen de volgende boodschap mee: *“Alles wat je hier hoort mag je niet doorvertellen”*. Maar nu 65 jaar later kan dat, denken we, geen kwaad meer.

Het werk op personeelszaken.

Zoals gezegd was in haar begintijd Jan Hagreis afdelingschef, bijgestaan door Janny van 't Spijker en Alie Zomer. Wat later werd daaraan toegevoegd de uit militaire dienst afgezwaaide Gerrit Dorgelo, de latere personeelschef. Verder was er nog de sociale afdeling van Spanjaard als een verlengde van de afdeling Personeelszaken. De reguliere werkzaamheden bestonden uit het verwerken en bijwerken van mutaties in het personeelsbestand. Huwelijken, geboorten en overlijdens binnen het gezinsverband werden uiteraard verwerkt. Wanneer er een werknemer jarig was kreeg deze een felicitatiekaart van Alie en mocht de jarige een attentie uitzoeken tijdens het spreekuur van de sociaal werkster mej. Maneschijn. De jarige kon kiezen uit producten van Spanjaard, bijv. een handdoek, theedoek of stropdas. Verder was er voor het personeel een bibliotheek en een bedrijfswinkel, waar tegen gereduceerde prijzen Spanjaardartikelen te koop waren, waaronder de bekende Kenmore-overhemden en Cinderella-

Spanjaards (nog complete) kantorengebouw in de tijd dat Ali Zomer daar werkzaam was. (rechts het magazijn).

lakens. Ook de Teddy-luiers waren indertijd gewild. Dat er wel eens kleine foutjes in sommige aangeboden producten zaten, kon de pret niet drukken.

De 4-jarige kinderen van de werknemers kregen jaarlijks een uitnodiging toegezonden om in de Spanjaardkantine, onder begeleiding van een der ouders, het Sinterklaasfeest te komen vieren. De heer van de Kamp speelde heel lang als voorbeeldige Sinterklaas; de directie was daar ook altijd bij aanwezig. In Spanjaards badhuis (thans als aula in gebruik) konden de werknemers en gezinsleden destijds het vuil van zich afboenen; een douche nemen

(collectie: H. ten Thije)

kostte 10 cent. Alie vertelt lachend dat ze samen met collegae elke vrijdag, direct na het werk, het badhuis bezochten om er een bad te nemen; maar een bad nemen was wel extra luxe en kostte 25 cent ! Het badhuisbezoek was tijdsgebonden. Als je te lang in bad bleef zitten werd er op de deur gebonsd.

Nu we het over geld hebben; de lonen bij Spanjaard werden toen nog elke week op maandag betaald. De kasafdeling deed het geld in de enveloppen en de afd. Personeelszaken zorgde voor de verspreiding. Dat ging via een kistje per afdeling, bezorgd bij de afdelingsbaas die via een lijst met namen de afgifte

door 'chauffeur met auto' van zijn huis heen en terug rijden. Uiteraard ook naar afspraken buiten de fabriek. Ir. Bosma, vele jaren voorzitter van de Nederlandse Werkgeversvereniging, was vaak buiten de fabriek om elders in het land vergaderingen en dergelijke bij te wonen. Hij kwam daardoor vaak in het nieuws alsook op de televisie. Min of meer bekend is het verhaal, dat een Spanjaardsmede-werker niet wist dat Bosma directeur was. Op zekere dag lummelt hij met een collega wat rond op het fabrieksterrein. Op gegeven moment komt Bosma hun kant oplopen. "Let op, daar kom 'n directeur an", roept

zijn maat. "Wat zeg ie mie noe, directeur? Da's toch den kearl van de tillevisie?", was zijn verbaasde reactie.

Elke ochtend werd er op de afdeling Verkoop vergaderd. Directie en bedrijfsleiders namen dan allerlei zaken door. Maar na afloop, op de maandagen als BVV Borne de dag ervoor had gevoetbald, werd er op de afd. Personeelszaken door de heren uitvoerig de wedstrijd belicht. Uiteraard nam Jan Hagreis daarin het voortouw, hij was toen en nog jarenlang daarna voorzitter van BVV, dat in die jaren in het amateurvoetbal een vooraanstaande rol speelde. Ook de secretaris van BVV, de heer Jansen, werkte bij Spanjaard. Zo waren de lijntjes dus erg kort om met elkaar wat voetbalzaken door te nemen.

1958 - Op weg met de trein naar de wereldtentoonstelling EXPO 58 te Brussel. Op de achtergrond v.l.n.r.: De dames Diny Wieldraaijer, Alie Zomer en Janny van 't Spijker. Voor: Gerrit Dorgelo met rechts de partner van Janny. Op de foto rechts: Gerrit Dorgelo achter de eerder genoemde dames.

regelde. Ook de gepensioneerden haalden hun pensioen op bij de fabriek. Kinderbijslaglijsten werden door Personeelszaken ingevuld en elk kwartaal werd er de kinderbijslag in een enveloppe verstrekt. Directeur Bosma, vertelt Alie, vergat dat altijd. Je moest hem er steeds op attenderen met: "Meneer Bosma uw kinderbijslag ligt hier nog". "Oh, de kinderbijslag", zei hij dan, en stak het achteloos in zijn zak. Vergelijken met zijn salaris, denk ik nu, zal dat voor hem een schijntje zijn geweest, terwijl het voor vele textielwerknemers een onmisbare aanvulling was. Regelmatig kwamen er ook sollicitanten op hun kantoor, dan werd de baas van de betreffende afdeling opgeroepen om de kandidaat door te lichten.

De leidinggevendenden bij N.V. Spanjaard.

Zoals bij de inleiding aangehaald had Spanjaard in die tijd een tweehoofdige directie. Verder waren er bedrijfsleiders en afdelingschefs (de 'bazen'). Directeur Gielen, die in Delden woonde, liet zich elke dag

"Het kan, het moet, het zal !!!".

Het was een publiek geheim, wanneer Spanjaard medewerkers nodig had, jonge mannen die bekend stonden als goede voetballers van Hagreis de voorkeur kregen of bepaalde privileges hadden. Zo werd de legendarische voetballer Albert Muizebelt chef van het magazijn. Albert zei vaak "Ik hoovn nich völ te doen; a'k zundaags op 't voetbalveld mea mien best deu". Ook verkondigde hij later: "Ik was in feite 'n eersten betaalden voetballer in dee tied !" Toen de Spanjaards de baas waren werd BVV vaak (ook financieel) voortgeholpen; zo kon het aan de Prins Hendrikweg haar voetbalveld aanleggen door bemiddeling van Spanjaard. Alie vertelt het, ook in voetbalringen bekende, curieuze verhaal van de brieven die Hagreis daags voor de wedstrijd persoonlijk naar de 1ste elftalspelers bracht. Hierin pept hij de jongens op om komende zondag hun uiterste best te doen. De brief eindigde steevast met de leus: "Het kan, het moet, het zal !!" Deze brieven moest Alie dan altijd

aan het eind van de vrijdagmiddag tikken. Overigens was Hagreis, volgens Alie, een prima baas; hij liet je erg vrij, ook als je lang wegbleef om bij de drukkerij wat te laten drukken, zei hij daar nooit wat van. Maar als je aan het eind van het jaar om opslag vroeg (een C.A.O. voor kantoormedewerkers was er toen nog niet), dan 'vergat' hij dat altijd, na gezegd te hebben: "We zullen daar naar kijken".

Niet alleen voetbal maar ook de Bornse Harmonie blies haar partijtje mee, dankzij Spanjaard. Ook was er een toneelvereniging. Alie vertelt dat ze wel eens meeging naar de nevenvestiging van Spanjaard in Nieuw-Weerdinge in Drenthe, waar de toneelclub optrad. De mannen daar liepen allemaal nog op klompen.

Een wat verdere reis maakte Alie met de personeelsvereniging in 1958 naar Brussel naar de Expo-wereldtentoonstelling. Enkele foto's, hierbij opgenomen, zijn daar het bewijs van.

Toen ze in 1962 trouwde (zie het hier afgebeelde aangeboden boekwerkje) en daarna als mevrouw Prigge verder door het leven ging, betekende dat

tevens, op termijn, het mogelijke einde van haar baan bij Spanjaard. Het was in die tijd vanzelfsprekend, en niet alleen bij Spanjaard, dat wanneer het eerste kind zich aandiente, dat je met werken stopte of moest stoppen. Zo gebeurde dat ook bij haar. Nadat de kinderen groot waren, werkte zij er af en toe nog als invalkracht op de administratie.

Toch kijkt ze nog altijd terug op een mooie tijd bij de Personeelsafdeling van Spanjaard.

